

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gold. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 22. februarja 1871.

Obseg: Gospodarji! zložimo si zemljišča. — O škodi, ki jo delajo zajci sadnemu drevju — Poročilo o XX. skupščini Matičinega odbora. (Konec.) — Beseda o telovadbi. — Siva, božica polabskih in českich Slovanov. (Dalje.) — Česar mi (Nemci) nočemo, to ne sme biti! — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Gospodarji! zložimo si zemljišča.

Spisal dr. Jan. Bleiweis.

3. pismo.

Sèm ter tje se sliši, da kmetje ne bodo marali za zložbo zemljišč in da se bodo trdovratno upirali takemu početju.

Mi pa mislimo, da se kmetu marsikaj podtikuje, česar on ni kriv. Mnogokrat drugi — v gospôških suk-njah tičijo za kmetom, ki mu glavo mešajo in ga huj-skajo v to in uno.

Skušnje vseh dežel, kjer so začeli vpeljavati zložbo zemljišč, nam pričajo, da tam, kjer so se kmetje upirali zložbi, niso tega storili iz nevednosti — vsaj vsak človek previdi, da je bolje imeti svoja zemljišča skupaj kakor raztresena, in tudi iz trdovratnosti ne — saj svojeglavnost ondi prestane, kjer nastopi pametna razsodba; al upora najbolj krivo je bilo to, da ni postav, ki bi gospodarjem dala poročstvo, da se bode zložba po redu izvrševala, in jim jasno kazala pot, kako bode to šlo. Dokler se gospodar boji, da to, kar bi on začel, mu poderó drugi, in če 5 glav more ovirati to, česar želi 10 glav, ni mu zameriti, da se ne ogreje za stvar, ki mu je še popolnoma nova.

V vseh deželah pa, kjer se je vpeljala postava za zložbo zemljišč, so se tudi kmetje za-njo kmalu ogréli; nekteri veljavni možje med njimi, župani, fajmoštri so stopili na čelo zložbi ter se prizadevali podučevati druge gospodarje, in kmalu se je vnelo veselje do novine. Nekteri so se celó podali v take dežele, kjer je bila zložba zemljišč že dognana, in tako hvalepolni so se vrnili domú, da niso mirú dali, dokler se tudi pri njih ni začelo zlaganje poljá. Videli so, kako lepo je imel vsak posestnik svoja pota vredjena, da mu niso drugi razvozili, kar je on za svoje potrebe vredil, — kako lepo si je razvrstil svoje polje itd.

Kmetje na Saksonskem se tudi niso pritoževali zoper postav, ki je silila gospodarje, da so si zložili svoja zemljišča, ampak pritožili so se le zoper to, da je postava zahtevala, da dve tretjini glasov morate pritrditi zložbi, namesti da bi že polovica glasov zadostovala, da se prične zložba. Tudi zoper to so se pritoževali, da se ni brž v kataster prememba zapisala itd. Pomanjkljivost postave tedaj je bila kriva, da so se nekteri upirali, ne pa svojeglavnost kmetov.

Iz vsega nam je tedaj to jasno, da je pred vsem postav treba za zložbo zemljišč, in to dobre, temeljito prevdarjene in po razmerah vsake dežele posebej

določene postav. Da bi se taka postava naredila po enem kopitu, napaka bi bila to velika, in že naprej se lahko reče, da z napačno postavo ne dosežemo blagega cilja in konca, ki ga v sebi nosi zložba zemljišč.

O škodi, ki jo delajo zajci sadnemu drevju.

Iz Dola 12. sveč. R—r.

Letošnja zima je huda za ljudi in živali, ki biva na prostem. Primorala je posebno zajca, da je šel k drevju si živeža iskat. Prva dva tedna prosenca meseca je tukaj pogostoma obiskaval drevesnice, katerih je pri nas dokaj, ker imamo več za sadjerejo vnetih posestnikov, ter je mladim cepljencem in divjakom ne samo stranske vejice objedal, temoč vrhe in kožo tako oglo-dal, da jih je na več stotin skoraj popolnoma vničil. Enemu samemu hišniku, podružnice Zaboršt, je v njegovi lepo zasajeni drevesnici blizo 400 mladih cepljenih dreves pokončal. Mož, kateri je imel veliko veselje do sadjereje ter je upal, ž njim si lep denar pozneje prisluziti, je zdaj ves potr in ob veselje za sadjerejo. Cenili so soseskine možje škodo nad 30 gold., namreč za vsako drevesce 10 novih krajc. Al to ni nič, vsaj vsak sam lahko vé, če je kolikaj drevesce lepo, da stane 20—30 krajc., pa tudi več. Kolika škoda tedaj gospodarju! Poslali so cenilci pismo gospodu v Ljubljano, ki ima lov te soseske v najemu, ter ga opomnili, naj nekaj škode gospodarju povrne. Al ta gospod je kratek odgovor na to dal rekši: „Tukaj so zajci toženi“. Povejte nam, drage „Novice“: ali je res s takim odgovorom vse pri kraji in ali se tako poškodovani kmet ne more pri nobeni gosposki pritožiti? *) In če je nima, svetoval bi, da vse več soseske, kakor bodo v prihodnje, lov v svojem kraji za-se obdržé, da bi z divjačino, ktera jim škodo dela, potem ravnale po svoji previdnosti. **) Je li mar bolje za par goldi-

*) §. 17. lovskih policijskih predpisov, ki jih je razglasilo c. k. ministerstvo notranjih oprav 15. decembra 1852. l. šte. 5681, glasi se tako-le: „Lastnik zemljišča ima pravico, zahtevati brž odškodnino vsake škode, ki jo v lovskih okrajih prizadene divjačina (Vergütung aller Wildschäden) bodi si pri poljskih pridelkih, nogradih ali sadnih vrtilih, in če njegovim zahtevam, tudi po posredovanji županovem ne zadosti, ima pravico tožiti zato pri dotični okrajni sodniji“. — Dostaviti pa moramo, da ti lovski predpisi so razglašeni le v zakoniku doljno-avstrijskem, v našem jih pa žali-bog! nismo našli.

**) To pa ne bo šlo, dokler se ne premeni ministerski ukaz od 15. dec. 1852., kateri je premenil §. 7. lovske postav od 7. marca 1849. tako, da je občinam (soseskam) vzel pravico, da na svoje imé ne smejo lova v najem vzeti, in če bi ga po kakem ovinku (pod drugim imenom) v najem vzele, tak ni veljaven.

narjev v najem dati lov oddaljenim najemnikom, kateri ga imajo edino samo za kratkočasenje, za škodo pa, katero divjačina po kmečkih soseskah tako pogostoma dela, jim pa nič mar ni? Letošnjo hudo zimo bi bili gospodje najemniki lova v debelem snegu lahko mnogo več zajcev blizo kmečkih koč postrčili, kakor drugikrat, ko dan za dnevom po gozdih tavajo pa nič ne vlové, in poleg veselja lovskega bi sadjerejem zelo na korist bili. Če pa kdo kakošnega škodljivega zajca v „kontroband“ vbije in da le kolikaj sum na-nj letí, da je on tat divjine, žugajo mu že z zaporom ali denarno kaznijo! Vem, da ne bi bilo prav, ako bi vsak smel divjačino pobijati, ker imamo tudi mnogo koristi od nje; al zajec je večkrat škodljiva žival, in takrat, kedar škodo dela, naj se mu zgodi to, kar človeku, kedar krade in ropá. Kdor se pa še boljše hoče od škodljivosti zajca prepričati, ta naj gre zdaj, ko je že malo sneg odlezel v gozde, naj opazuje bolj natančno mala gozdna drevesa, pa bode videl, da tožbe o škodi, ki jo dela zajec, so pravične.

Podučne stvari.

Beseda o telovadbi.

Spisal F. Z. Vesely, načelnik „Sokola“ v Ljubljani.

Izgojevanje mladeži je zelo važna stran knjige praktičnega življenja; je tako rekoč, njen predgovor, kteremu se je pri nas malo pozornosti posvetilo. In vendar je mogoče to polje z velikim dobičkom obdelovati, kajti dobra izgoja je vsakemu v stokratno korist, zanemarjena izgoja pa je zelo pogubna.

Nekakega nagiba izobraževati samega sebe, ne moremo nikomur odrekati, še manj darovitemu ne, ker že v vsakem detetcu seme tiči, kalí in se razvija, in ker je dolžnost rodbine, šole in posebno države skrbeti za to, da se to seme ne ugonobi, ali pa preveč in vsled naklepa ne vniči.

Omenivši, da mora rodbina, šola in posebno država skrbeti za dobro izgojo mladih državljanov, menim, da je s tem še posebno državi velik in hvaležen cilj postavljen, a vendar ne mislim s tem, da bi vlada roditeljem oktroirala, kako otroke izgojevati; menim pa, da more na izgojo otrok posredno delovati, ako dobre rejenike in roditelje sredstvom šole izgojuje.

Odveč bi pač bilo, tratiti besedi o tem, da oni, ki otrokom z vednim zapiranjem v sobah ne privoščiijo zdravega zraka, kazé zdravje; stoječ na telovadnem stališču opomnim le, naj bi otrokom dovolili krepiti nježne udke s telovadbo; vsaj se ne dogodi tako brž kaka nesreča, ako roditelji sami nadzorujejo. Kar se tiče otroških misli, posebno fantičev, ne smeli bi jih nikdar takim osobam v varstvo dati, ki bi jih napravili s pripovedovanjem nečimurnih istorij o strahovih, groznih zverinah bojazljive, temuč takim, ki bi otroško razvednost umirili s prepričanjem.

Otroke preveč obdajati in obloževati z obleko, da bi se ne prehladila, je pogubni nasledek prevelike skrbi, ki posebno fantiče pokvari in raznježi, da jim je v poznejih časih težko, da niso krepki.

Nečimurnosti, ki se pogostoma še zdaj godé, bi se vé da ne mogla država s svojim nadzorom odstraniti; kajti bilo bi ne samo težavno, temuč tudi drago, v vsakej rodbini nadzornika izgoje postaviti; more se pa počasi za veke izkoreniniti — sredstvom šole, izgojivši, razumne in vrle roditelje. Potrebno je tudi, da bi se dekličí z večjo pazljivostjo odgojevali. Deklice bodo matere, in kako važen položaj so imele matere vsled prve izgoje junaških Špartancev, o tem priča zgodovina.

Jedila, obleko in rejo so morale Špartanke tako

vrediti, da se je otrok že v nježnej mladosti navadil neprijetnosti glada, zime in življenja pod prostim nebom, in da je bil za šolo že nekoliko pripravljen, ko je vstopil; in tako tudi bi pri nas Slovencih moralo biti. Pri Špartancih se je moral posebno fantič s telovadbo vkvarjati, za kateri namen je služil poseben kraj, „dromos“, kteremu ste se družili dve gimnaziji, in še en vrt „plantanistas“.

Gimnastične telovaje so Špartanci nagí izvrševali, namazani z oljem. Najbolj so se pa telovadili v begu, borbi, skoku, v metanji z oščevo in šipo in v boji s pestmi.

Tudi dekleta so se morala telovaditi v plesanji, begu in borbi. Vsaki špartanski državljan se je moral odlikovati s krepostjo, moral je znati zatajevati sebe; domovina mu je morala biti nad vse. Ker pa sam za-se prav nič ni bil, v državi pa vse, bile so tudi društvene razmere poleg tega vravnane. Vsi državljani, mladi in stari, so se vdeleževali očitnih društvenih poedin, ki so bile zelo priproste, da bi se Špartanec navadil malo in priprosto jesti.

Glavno opravilo bilo je, kakor smo že rekli, telovadba in lov. Za vsaki tudi manjši prestopok so bile kazni; povsodi so našli priložnost, svojo moč pokazati, in nasledek tega bila je nevničljiva ljubezen do domovine in prostosti (svobode).

Ker je cela izgoja Špartancev posebno in pred vsem nameravala krepkost, zadobili so tudi tako nenavadne naslede, da so končno postali prva država na Grškem in so si podvrgli nekolikrat več perzijsko kraljestvo in postali njeni najnevarnejši neprijatelji. Krepkosti mož in žen špartanskih moramo se še zdaj čuditi.

Tudi v Atenah je ustava nameravala to, da bi ljudstvo postalo redovno, to je, krepko in zmožno za na boj, in podlaga tega bila je spet telovadba. Tukaj se je moral vsakdo še zraven telovaditi v plavanji in krepiti svoje telo s kopanjem v mrzli vodi.

Kakor Grki tako so tudi Rimljani gojili telovadbo. Ne le, da so med seboj se borili in rovali, plezali so tudi po visokem drevju, tekali v stavo, skakali čez jarke iz prosta ali pa z naskokom.

Poznali so tudi skok z drogom, akoravno nikjer sledú ne najdemo, da bi se bili vadili v gimnazijah. Da so pa znali Rimljani z drogom skakati, o tem priča Ovidij v svojih metamorfozah v VIII. knjigi z verzom 366., kjer se Nestor sredstvom kopja na veje drevesne dvigne, da bi ubežal macedonskemu vepru; pozneja telovadba z drogom je menda postala vsakdanja.

Kakor se je telovadba pri starodavnih narodih cenila za važno, tako se tudi naj ne zanemarija pri nas Slovencih. Že sè stojališča zdravniškega moramo biti prijatelji telovadbe. Izobražujemo se ne le duševno temuč tudi telesno, ker gotovo vsaki izmed nas prizná veljavo pregovora: „v zdravem telesu, zdrava duša.“ Glavna podloga telovadbe je gibanje.

Človek, ki se malo giblje, gotovo na telesu opeša, in pogledjmo le zdrave in viteške postave ljudske, ki so vsled svojega opravka primorani k odločnemu gibanju in obračanju telesa, natezanju mišic itd. kot lovci, poljedelci in plavci in drugi, ko so nasprotno učenci, uradniki, mnogi obrtniki in taki, ki ne morejo telesa zadosti krepiti, podvrženi hromotam in boleznim.

Priroda je človeku nemila za prostost, to je, za popolno samostalno delavnost, zatega del mora biti človek neodvisen gospodar nad seboj.

To prostost si more posamesen sam za-se pridobiti in sicer s tem, ako napravi iz svojega telesa voljnega slugo za svojo voljo, da bi bil v vsakem trenutku služabnik nramnega življenja in nositelj duha v njem prebivajočega.